

بلوچ اوبادگی پزدرء بلوچستان

واحد بخش بُزدار

Abstract:

A thorough study of the Baloch race written history informs us that what has been written in the past, are imperceptible and vague. From the beginning till now no historian has been successful to throw a clear light over the Baloch race, its origin, growth as a nation and exodus. Some historians have labeled the Baloch race as a descent of Semite origin and the others have tagged it as the remnants of Kaldian race. Some historians opine that the Baloch are from the inhabitants of Caspian Sea (Bahr -e- Khizr), some say that Baloch are the remnants of Median, Sumerian and Elamites.

This paper exemplifies thoroughly the origin of the Baloch race and its enlargement as a nation.

بلوچ راجء اوبادگی دپترء باروا اگاں چه بازین مالومداریء تاریخی سہیء سرپدی یے گواہیت بلے اے تاریخی تنگ
دامنیء راستیء باوجود ہم بلوچء براہوئی ہر دو دنیاہ کھن تریں مردم زانگء منگ بنت۔

The Baloch and Brahui nomads long reststed settelment
sedentary group indude the descendants of old Iranian
stock, India (Jat) and Remnants of an ancient premitive
group. (1)

اگاں بلوچ اوبادگی تاریخء ماں بلوچستانء آیانی آئیگء لڈء بارء باروا جہ گونستگس یک کرن یےء بازس نوشانکء
چشانک دیما آنگ انت۔ بلے اے سہمیں نوشانک گیشتر وت گڑسء وساچیں کہء داستانانی چاگردء ترانت۔ ہمے گیشینتگس
حیالء لیکہانی پزدرء بلوچ نسلی تاریخء باروا ادوبلائیں لیکہ ”سامیء آریائی“ گندگ بنت۔

1- بلوچ نسلی صورت ۽ کلدانی (Kaldanian) بزاں ساری نسل ۽ بہر ایت ۽ اے اول ۽ ”بلووس“ ۽ نسبت ۽ بلوچ، بلووس یا بلوش کنگ بونگ انت ۽ رند اچہ ”بلووس یا بلووس“ ۽ ”بلوچ“ نامدار بونگ انت۔ اے لیکہ چہ درستاں ساری سر۔ اچہ۔ رالنسن ۽ دیما آور تگ ۽ پدانا مداریں بلوچ راجد پتر نویس واجہ سردار محمد خان کنگوری ۽ واجہ میر عالم راقب ۽ وتی کنگ۔ (2)

رالسن ۽ رد ۽ ”بلوچ“، لبر ۽ بنزہ ”بیلووس“ انت ۽ بیلووس بابل ۽ بادشاہ ات ۽ اے نمرود ہم کنگ بونگ ات ۽ تاریخ ۽ تہا ہم نام ۽ نامدار بونگ ات ۽ قلات ۽ رود رنگی دگ ”کچ“ گون نمرود ۽ پت ”کش“ ۽ سیادی داریت (3)

= 2 بلوچانی بارو ادومی مستریں لیکہ ایش انت کہ اے نسلی صورت ۽ چہ آریانی ٹک ۽ سیادی دار انت۔ لانگ ورتھ ڈیمز ۽ هیال ۽ بلوچ ایران ۽ اصلیں ۽ گواچنی نیں پہو ایس راج ۽ گون سیادی دار انت ۽ ایشانی سیادی فارس ۽ گور پچی مہلوک ۽ انت۔ (4)
روسی راجد پتر نویس کنگو فسکی ۽ لیکہ ہم ہمیش انت کہ بلوچ کیسپین (Caspian) زر ۽ زرباری تیاب ۽ چہ مندریں مہلوک ایت۔ (5)

بلے اے هیال ۽ لیکہاں گون ہوار بلوچانی بارو اچہ درستاں گستا تریں لیکہ کہ نل ای۔ مالگریگ انت انت کہ آئی ۽ وتی نوشتانک ”The origin of the Baloch“ ۽ تہا اے هیال در شان کنگ ات کہ گیشتر بلوچ راجی ٹک مکران ۽ کہنیں ۽ کدیمیں جہد مند انت ۽ یونانی تاریخ نویسان ۽ ہمے دگ ۽ را ”گدروشیا“ (جدروشیا) نوشتہ کنگ، بلوچانی سیادی چہ ہمو دانت۔ (6)
کہنیں یونانی راجد پتر نویسان ۽ مکران یا گدروسیا ۽ کہنیں جہہ مند ان ۽ اور تیائی (orital)، اربی تائی (Arabitae) ۽ مید (Med) نوشتہ کنگ ۽ ہنیگیں و ہد ۽ مکران ۽ تیاب دپی دمگانی تہا آباتیں ”مید“ مہلوک ۽ را ہم کیسپین (Caspian) زر ۽ چہ مندریں کدیمیں میدانی (Medain) نسل یے زانتگ ات۔ اے درگت ۽ چہ درستاں ساری واجہ ٹی۔ جے۔ ایل۔ میر ۽ نوشتہ کنگ ات کہ ہنیگیں بلوچ کہنیں ایرانی ”مید“ نسل ۽ پد ۽ پاچوڑ انت (7) میدانی بارو اسر جمیں تران دیتر اکسیت انت۔ و ہدیکہ واجہ میر غوث بخش بزجو ۽ واجہ جان محمد دشتی بلوچانی سیادی ۽ را گون ایران ۽ عیلامیاں (Elanite) گون ہمگر نچ کن انت (8) کہ آیاں 3 ہزار پیش چہ مسیح ۽ بندات ۽ ماں ایران ۽ فلات ۽ وتی جتائیں بادشاہی یے اڈ کنگ ات کہ ہمانشی چیشکانی رد ۽ ایشان ۽ یو واجہ (Uvja) کنگ بونگ۔ (9) چہ دیتر اکنگ ۽ ساری ادا بلوچ نسل ۽ بارو اچار مستیں ہیال ۽ لیکہ دیما آہنگ انت۔

- 1- بلوچ نسلی حسابہ "کلدانی" انتہائے گوں "بلعوص" سیادی ادارانت۔
 - 2- بلوچ نسلی صورتہ گوں میداں (Median) سیادی ادارانت۔
 - 3- بلوچ عیلامیانی (Elamite) ہم سیادانت۔
 - 4- مکرانہ کہنیں گدیمیں جہہ مند بلوچ نسلی بچکہ ہنزہہ مستریں بہرانت۔
- نوں اداتاریخی صورتہ ایک ایک ہمے برزی ہیالہ لیکہانی چارہ تپاس کنگ لوٹت بلے اولہ مکرانہ کہنیں تاریخہ گیشینگہ ابدادہ جہہ مندیں مہلوکہ تاریخہ گیشینگہ لوٹت۔
- مکرانہ سرہ بن:

مکرانہ سرہ بندہ بارواچوناہا بازیں ہیالہ لیکہ گندگ بنت۔ لس ہیالہ ہمیشہ انتہ کہ مکرانہ نام چہ فارسیہ ہواریں لبز "ماہی خوران" ہ مٹ بو تگیں دروشم ایت۔ بند را اے ہیالہ ہا لیکہ ہ پڑورہ دیما آنگگ کہ یونانی تاریخہ نویس ارین (Arrian) ہ لس ہیلہ مکرانہ کہنیں جہد مند انہ دریاوردی ہ سببہ "khthyophagoi" بزاں "ماہی خور" نوشتہ کنگ ات۔ (10)

وہدیکہ انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ہ تھا اے کہنیں ہیالہ ہم دراکنگ بوتگ کہ بلکیں مکرانہ نام بریت سہنتا (Brihat Sanhita) ہ نویسکار دراہا مہیرا (Varah Mihira) ردہ ہندوستانہ دراوڑی راج "Mokara" یا "Makara" ہ نام سرا "مکران" بوتگ۔ اداہمے سرشون کرزیت۔

Now Makran represented by the Meds, mentioned in the arrian Indiaca, 2nd centary, or as a Dravidion name appearing as "Makara" in the Brihat Sanbita of the 6th century. (11)

بلے Eilers اے درتگہ جتائیں ہیالہ لیکہ یے داریت انت۔

Eilers in his opinion the designation is derived from new persioan Mak-Kiran, or "Coast of the Maka" The Tribe of Maka is identical with the Maciya, mentioned in the old persian inscriptions, and Maka it self represents the iranized form of Sumerian Ma-gan. Perhaps the present Fishermen, the Meds, are descendants of the ikhthyophagi, or "Fish eaters" mentioned by Nearchus. (12)

زیادہ ہیں گواچنی میں گمان ہم ہمیشہ انت کہ مکران نام Mak-Kirn بزاں "مکاء تیاپ دپ" سبب مکران بوتگ۔ چوش کہ برزائنگ بوتگ کہ بازیں زاننکار مکران 3 ہزار پیش چہ مسیح اکادی (Akkadian) نوشتانکائی ردء گوں Magan یا Makan گوں ہمگرنج کن انت۔ آئیانی ہیال انت کہ ہمے "ماگان یا ماکان" رندا "مکران" نام نامدار بوتگ۔ وہدیکہ بیستون نوشتانکائی ردء ایشرا "Ma-ak" گوں کنہیں فارسی تہا ایشرا اماکا (Maka) گنگ بوتگ۔ بلے گیشتر تاریخ زانت اکادی Magan ء فارسی Maka ء را ہنیگیں "مکران" برہلاپ "عمان" گوں ہمگرنج کن انت۔

اکادی نوشتانکائی ردء اے ڈیہہ ء را بابل آن ء کارے (Qade) ء آشوری بادشاہ اشور بنی پال Ashurbanipal (668) تا 627 پ م) ء وہداں یک سک یے را پادے (Pade) گنگ بوتگ ات کہ آئی ء بنجاہ اسکی (ISKI) نامیں جاگے ات ء ماں عمان ء ہم ازکی (Izki) نامیں جاگے است انت۔ پمشکا "ازگی" نامیں جاگے ء ہم دروشمی ء سبب ء بازیں زاننکار ہمے "قادے" را گوں "پادے" ہم تنگ کن انت ء ماگان ء "عمان" لیک انت۔

چوش کہ پیش ء نویگ بوتگ کہ ہجامشی بادشاہی ء وہداں (530-559 پ م) ء ہمے ڈیہہ ء راقبضہ کنگ ات۔ پرچا کہ آئی ء پارس ء ہور ء دومی نیگا بیٹر ء ارش کنگ ات ء آئی ء ماں گد روسیاء دشت ء وتی اردء بہرے ہم گار کنگ ات۔ اگاں چہ اکادی Magan ء کہیں فارسی Maka ء باروا گوں پکائی ء گنگ نہ بیت کہ مرچیگیں "مکران" انت بلے ہیر وڈوٹس ء وتی کتاب "تاریخ" ء تہاداریوش اول (480-522 پ م) ء وہداں ماکیاماکی (Mykians) راج ء پچار کنگ ات ء

اے راج ۽ سیادی گوں ہما شنگ دیوکیں چارومی صوبہ ۽ آت کہ اودا سارنگی یادرنگی (Drangians) تھامانی (Thamanaeani) یوتی (Utians) ۽ سگارٹی (Sagartians) ہم جہہ مند اتنت۔ (13)

سارنگی یادرنگی مرچیگیس سیتان انت کہ ایشی ۽ ماں کہنیں فارسی ۽ Zranka ہم شنگ بوتگ کہ ایشی تہا گورہ چانی بلوچستان ہم ہو ارانت ۽ یونانی ڈیہہ زانت سٹریبو (Strabo) مکران ۽ راڈرنیگیا نا (Drangiana) ۽ نام داتگ آت۔ (14)

تھامانی اصل ۽ ”دامنی“ انت کہ بلوچانی کہنیں نامداریں راجے زانگ بیت کہ اے مرچاں اوگانستان، ایران ۽ خاران ۽ جہہ مند انت۔ یوتی (Utians) کہ ایشان ۽ کہنیں فارسی ۽ yutiya نوشته کنگ بوتگ، گمان ۽ اوستا ۽ Zaoata ۽ آت کہ بیان ۽ ایشان ۽ ”زت (Zath)“ گو شنگ ات ۽ بلوچانی تہا ایشان ۽ جت یا جد گال ہم شنگ بیت۔ بوت کنت کہ اے ”یوتی“ بلکیں ”ہوت“ بہ بنت۔ بلے زیاد ہیں گمان ہمیش انت کہ اے اوستا ۽ Zaoata انت کہ آوہا ایشانی کار ۽ روزگار ”گوک پانی“ ات۔ اوستا ۽ توکا ایشانی دومی کار ۽ کرد ”ملاء سیاہی“ ہم آت ۽ زرتشی مذہب ۽ توکا ایشانی بلا ہیں ارزشتے ات۔ (15)

جت یا جد گال مرچاں پاکستان ۽ دومی جاگہاں جہہ مند اتنت۔ بلے باہو دشتیاری ۽ ہم مزنیں کسا سے آبات انت۔ مار قورت ہم ہمے گشیت کہ یوتی (yutiya) زرباری کرمان ۽ نندوکیں ”جت“ مہلوک ۽ رانگ بوتگ آت کہ آد اچہ کہنیں وہداں بگرتاں عرب باریگ ۽ جہہ مند اتنت۔ (16)

۽ اولی عرب تاریخ زانت ”زت (Zath)“ مہلوک ۽ رانسی صورت ۽ گوں ”میداں“ ہمگر نچ کن انت (17)

سگارٹی راج ۽ پجاری مرچاں زاگروس Zagros کوہ ۽ ہو الگ ۽ گوں، ہمگر نچ گندگ بیت۔ اگاں شش صد پیش چہ مسیح ۽ ایرانی سلطنت ۽ نقشہ ۽ جاوہر حال دیما ایر کنگ بہ بیت گڑا اے پدر بیت کہ اے یوتی، سگارٹی، درنگی ۽ تھانسی پارس ہو ۽ گورہ چانی دگ ۽ آباد اتنت ۽ اے راجاں گوں ہو ار ایرانیانی پہوالیس راج پسر گادے (Pasargade) ہم پارس ہو ۽ کش ۽ جہہ مند ات۔ بوت کنت کہ ”پسر گادے“ اکادمی نشنا نکانی ہما قادرے (Qade) بہ بیت کہ رند اپارسی راجانی جہہ مندی ۽ سبب ۽ ”پسر گادے“ نامدار بوتگ۔ بلے شش صد سال پیش چہ مسیح ۽ نقشہ ۽ دنگی جاوہر حال ۽ رد ۽ مانشی بزاں (Mykians) ۽ جاگہ گیشنگ نہ بوتگ کہ اے کجام دگ ۽ آبات اتنت۔ بلے گمان ہمیش انت کہ اے ایران ۽ زرباری روکی نیمگا بزاں مرچیگیس ایرانی ۽ بلوچستان مکران ۽ یا بگش تیوگیں ”گدروشا“ ۽ آبات اتنت۔ وہدیکہ یوخنین یا یوزین (Uxians) مہلوک ۽ رابواجہ

(uvja) ہم گشگ بوتگ۔ بندر امر چیگیس ”خوری“ ء خوزستان ء دمگ ء ہے راج ء ہوا لگاں گوں پجارگ بیت انت۔ کہ ایشان ء ماں تاریخ عیلامی (Elamite) ہم گشگ بوتگ۔ اے باروا سرجمیں دی متر اکنیت انت۔

بلے دارا اول ء (500 پ م) ء و ہداں ماگدروشیاء تیوگیس دمگ ء پاریکانی (paricanians) جہہ مند انتنت۔ پاریکانی ہژدری میں صورت ء مرچیگیس ”پرکانی“ انت کہ ہیر وڈوٹس ء رد ء اے دارا سلطنت ء دہمی صوبہ ء جہہ مند ء گشگ گزار انتنت۔ ہیر وڈوٹس نوشتہ کنت کہ اگباتانہ (ہمدان) ء میڈیا (Media) ء ایندگہ دمگاں گوں ہوار پاریکانی ء ”اور تھو کوری بانیتس“ در سین راج پارس بادشاہ ء 450 ٹیلنٹ گشگ دات انت۔ (18)

ء ایرانیانی ء یونانیانی مڑائی ء درگت ء ہیر وڈوٹس دگہ جاگے نوشتہ کنت کہ یوتی، مانشی بزاں ”ماک ء مردم“ ء پاریکانی در سین ”یکتینی“ پیاسلہہ بند انتنت۔ اولی دوینانی سروک دارپوش ء زہگ ارسامینس ات۔ و ہدیکہ ”پاری کانی“ مہلوک ء سروک اوبازس ء زاہگ سیر و میتریزات۔ (19)

بزاں چرے احوال ء پدر بیت کہ یوتی (Utian) مانشی (Mykians) ء پاریکانی (Paricani) ہر سین راج یک دگرے ء نزدیک ء جہہ مند انتنت۔ چوناہا و ہیر وڈوٹس ء رد ء ”پاریکانی“ دارا سلطنت ء دہمی صوبہ ء و ہدیکہ مانشی ء یوتی چاردہمی صوبہ ء مردم انتنت۔ بلے اے و ہد ء نقشہ ء دگی چاگرد ء چارگ ء تپاسگ ء پد اے پدر بیت کہ ”پاریکانی“ گدروسیاء آبات انتنت ء مانشی ء یوتی مہلوک ہم ہمیشانی نزدیک ء جہہ مند انتنت۔

گدروشیاء چپ ء چاگرد ء درگت ء یونانی ڈیہہ پٹولے (Potlemy) نوشتہ کنت۔ کہ گدروشیاء ماں روبرکت ء کرمان ء گورپچی نیمگ ء درنگیانانہ (Drangiana) بزاں گورپچی ایران ء آراکوسیا (Arakosia) بزاں اوگانستان و ہدیکہ روٹکی پلو ء گوں ہندوستان ء سیمسراں ڈیک وارنگ ات (20)

بزاں پٹولے ء رد ء تیوگیس بلوچستان ء راگدروسیا گشگ بوتگ ات۔ و ہدیکہ ٹپولمی ء برہلاپ ارین (Arrian) ایوکا تھی ء توکی دمگان ء گدروشیاء لیک ایت۔ بہر حال اے برزی تاریخی سرشونانی رد ء اے پدر بیت کہ ”ماگان“ چکائی صورت ء مرچیگیس مکران ء گوں پچی پچی عمان ء ہمتیں دمگانی سراتالان ات۔
مکران ء کہنیں جہہ مند:

مکران ۽ کنہس جہہ مندانی بارواچہ درستاں پیسراولی تاریخی سرشون یونانی تاریخ نویس ارین (Arrian) نیگ انت۔
 آئی متابک ۽ تیاب دپی دمگانی تہا درورد (ichthyophagoi) ۽ ار بی (Arabii) یا Arabitai جہہ مند انتت۔ وہدیکہ تی ۽
 توکی دمگانی تہا اوریطائی (Oritae) ۽ گدروسیاء دگ ۽ تہا گدروسی (gedrosi) آبات انتت۔ (21)
 بزاں میدماں مکران ۽ تیاب دپی دمگاں، اروا (Arava) کہ یونانی تاریخ نویسان ۽ ایشان ۽ Arabitai نوشته کتگ
 ات۔ اے مہلوک کراچی ۽ لس بیلہ ۽ نیامجین ۽ پورالی کور ۽ نیام ۽ جہہ مند انتت۔ وہدیکہ اوریطائی (oritai) ۽ گدروسی
 (gedrosi) دومی راجاں گوں ہوار عربی تائی یا اربی تائی آن چہ دور ۽ پسندتر جہہ مند انتت۔
 گمان ہمیش انت کہ مرچیگیس ”حب کور“ عربی (Arabi) نامیں مہلوک یا جاگہ ۽ سبب ۽ اول ۽ Arab ۽ رندا ”ر“ ۽
 دؤر دنیگ ۽ سبب ۽ Ab ۽ رندا ترا ”Hab“ مہتور بوتگ۔
 بلے Didorus ایشان ۽ ابری تائی (Abritae) جبری تائی (Habritae) ۽ امبری تائی (Ambridae) نوشته
 کنت۔ ہمیشکا لہتیں تاریخ زانت ہے راج ۽ گوں ہندوستان ۽ ابھیرا (Abhira) راج ۽ گوں ہمگر نچ کن انت۔ اے درگت ۽
 Eggermont نوشته کنت۔

These Cacts make it probable that in Alexander's time the
 Hab River was called Abires ater the Indian Abhira tribe
 which accupied coast of the Indus delta and the
 neighbouring district of Karachi. Therefore, i shall
 henceforward replace the designation Arabeans by
 Abereans (22)

بلے گیشتر تاریخ زانت ایشان ۽ عربی (Arbies) ۽ عربی طائی (Arbitae) نوشته کن انت۔ گمان ہمیش انت کہ
 Didorus ۽ نوشته کتگیں بری تائی (Abritae) بند راعری طائی (Arbitae) ۽ چپکائیں بزاں (Metathesis) ایت ۽

لہتیں زانیکار پہ زور وتی من ایشان اے گوں ہندوستان اے ”ابھیرا“ اے ہمگر نچ کن انت۔ چوش کہ برزادا تگیں اے حبر اے چہ پدر بیت۔
بلے William vincent ایشان اے گوں بلوچ مہلوک اے ہمگر نچ کنان اے نوشتہ کنت۔

The Arabitae are mentioned by Arrian as an independent tribe, like the belootches (Baloch) of present day i, as in fact all the inhabitants of mountains either in Persia or Hindostan have generally been (23)

William vincent اے خیال اے بلکیں Arabah اے بیٹ ہم Arbitae مہلوک اے را گوں، ہمگر نچ انت اے Arabah اے رامر چیگیں ”اورماڑہ“ لیک ایت۔ زیاد ہیں گمان ہم ہمیش انت کہ Arabah اول اے Hurabah اے رندا Hurmarah بوتگ۔ چونہا لس صورت اے Bagisara اے رامر چیگیں ”اورماڑہ“ زانگہ اے منگ بیت۔ بلے راست ہمیش انت کہ ”اورماڑہ“ بندرا Barisara اے نیک اے ہے Arabah نامیں جاگہ اے سبب اے ”ہورماڑہ یا اورماڑہ“ نامدار بوتگ۔ کہ اے درگت اے نچ دگری اے پرک و تپاوتے نیست انت۔ یونانی تاریخ نویساں گدروسیا اے تھا جہ مندیں اوری تائی (Dritae) نامیں یک دگہ مستریں راج یے اے پچار کنگ کہ آہاں سکندر یونانی اے اورد اے گوں جنگ اے دادا کنگ۔

ارین (Arrian) ایشان اے نسلی صورت اے ہندوستانی خیال کنت بلے William Vicinent اے خیال اے اے چہ ہندوستانی مہلوک اے جنائیں اے گستاخیں مردم اتنت۔ آ اے درگت اے نوشتہ کنت۔

The Oritac, who inhabit this coast, arrian discribes as dressed and armed like the Indian tribe but their Castoms, manners and language make them as a different race (24)

وہدیکہ J.R.Hamilton وتی نوشتانک ”Alexander among the Oritace“ اے تھا ایشان اے ایرانی نسل اے مہلوکے زانیت۔ (25) انچس لسبیلہ گزیٹ اے تھا ایشان اے مر چیگیں ”ہوت“ ہتنگ بوتگ۔

It has been suggested that the Oritac are now represented by the
Hots of Makran, while the Gradrosi have been identified with
the Gador (26)

واجہ سردار محمد خان گنکورہ حیالہ اور تیاہی (Oritac) بندر اہری (Hurrian) انتہ بوت کنت کہ کشتائی نسلہ
اے شاہ چہ پارس ہورہ کشہ کرہ ہمنگر آہنگ انتہ ایرانہ سر اچہ یونانی ارشہ پیسہرہ مہلوک بلوچستانہ تیاب دپی دمگاں چہ
مند بوتگ انتہ (27)۔

زیادہیں گمان ہمیشہ انتہ کہ اے بندرہ ”ہری“ اتنتہ۔ پرچاکہ یونیاں ایشانہ بازو ہداگوں وقی گواچنی نیں نامہ
Horitae ہم نوشتہ کنگ ”ہری“ مرچاں ہم ماں پیچگورہ کولواہہ چہ مند انتہ مکرانہ میدانی یک تک یے ہم ”ہری“ نامہ
پجارگ بیت۔

وہدیکہ نامداریں سنسکرت گرانم زانت پانینی ایشانہ ور تیاہی (Varteya) نوشتہ کنگ۔ ورتیاہی (Verteya) بندر اہری (Hurrian) ہ
گا جلیں دروشم ایت۔ بلہ ڈوبنہ متابک ”مہابھارت“ ایشانہ Vairamas ہیک دگہ جاگے ایشانہ Sauvira نوشتہ
کنگ بوتگ۔ (28) بندر اہری Sauvira ہیکیں لبزانت کہ Sauvira ہ اولی S ہ دورہ دینگہ سببہ ہ نام
Vaira (Mas) ہ دروسمہ دیما آہنگ۔ گمان ہمیشہ انتہ کہ Sauvira ہما کہنیں سویری (Subarian) اتن کہ یک زمانگہ
آسیو پوٹیمیاہ گورپچی دمگاں چہ مند اتنتہ۔ فریڈ ہموریہ حیالہ سویری (Subarian) ہ ہری (Hurrian) گورپچی میسو
پوٹیمیاہ ہندی چہ مند اتنتہ ہ بندر ایشانی نسلی نام ہاری (Hari) ، خاری (Khari) یا آری (Ari) ات۔ ہ ہری
(Hurrian) مہلوکہ خوارزم (Khwarezmia) سلطنتہ بنیات ایر کنگ۔ (29) گمان ہم ہمیشہ انتہ کہ خوارزمہ مانہہ
بزانت ”خوار یا خارہ زمین“ اتنتہ۔ بزائ خاری، ہاری یا آری ہ مہلوکہ ڈیہہ ہ سر زمین۔

چریشی ہ ابید ہنگول کورہ روبرکتی دمگہ ہ تھا چہ مندیں مہلوکہ ہ را تاریخ نویساں پری رائی Parivae یا پسئی رائی
(Pasirae) نامہ یات کنگ ات۔ الیتانی بارواچ گونشت نہ بیت کہ اے تاریخی صورتہ کنتہ اتنتہ ہ چونیں مہلوکہ ات۔

بلے یک چیزے پک گندگ بیت کہ اے مہلوک انت کہ ارین (Arrian) ء ایشان ء وئی ”انڈیکا“ ء تہا پیسر Pasiral میتگ ء سبب ء پیسیری (Pasirians) نوشتہ کنگ۔

ڈاکٹر حمید بلوچ باگیسرا (Bagisara) ات۔ (30) اے درگت ء سر جمیں تران پیسر ادنیگ بوتگ۔ گمان ہمیش انت کہ پیسرا (Pasira) ء باگیسرا (Bagisara) دو جتائیں جاگہ انت کہ ارین (Arrian) ء ایشانی نشوند ہی کنگ ات۔ پالنی (Pliny) پسری رائی (Pasirae) مہلوک ء تو مرس (Tomerus) بزاں ہنگول کور ء پہناتی دمگانی تہا جہہ مندیں مہلوکے زانیت۔ وہدیکہ تیر کس پیسرا (Pasira) نامیں دگ یے ء راجہ تو مرس کور ء نہہ صد سٹڈ یادوریں جاگے لیک ایت۔

اداے یات دارگ بہ بیت کہ پارسیکی (Parsici) کوہانی یک سلسلہ ایت کہ اربریس (Arbires) بزاں مرچیگیس ”حب“ کور ء چہ اندیم گدروسیاء گوریچانی نیمگا تاوان انت۔ Forbiger ایشر امر چیگیس ”بشکرد“ ء کوہ خیال کنت۔ بلاشک کوہ ء اگارانی ہے دگ ء ڈیہہ ء مردم ہما انت کہ پٹومی ایشان Parsis ء نوشتہ کنت (31) وہدیکہ Archdia ایشان ء پرہاشیا (Parhasia) ء پرہاسی (Parhasii) نوشتہ کنت۔

یک دگہ راج یے کہ پٹومی ایشان ء پارسی رائی (Parsirae) یا پارسی دائی (Parsidae) نوشتہ کنت۔ مالوم ہے بیت کہ اے درسیں ہما یکیں مہلوک ء مردم انت کہ ارین (Arrian) ایشان ء Pasirae ء پلنی ایشان ء پیسری (Pasire) نوشتہ کنت (32) اے دراہیں مردم بندر ایرانی نسل ء مردم اتنت۔ پمیشکا اے نام گیشتر پارس ء پارسی چوشیں لبزانی چاگرد ء ترانت۔ اے ہم یات دارگ بہ بیت کہ عیلامی چیشکانی تہا پارسی مردمان ء مدام (Parsir) نوشتہ کنگ بوتگ (33) مالوم ہے بیت کہ Pasirae بندر پارسی رائی (Parsivae) چپکائیں دروشم ایت۔

پلنی (Pliny) ء وئی تاریخ ء تہا Sauri نامیں راج یے ء پچار ہم کنگ ات۔ کہ ”میلاس“ کوہ ء جہہ مند ات (34)۔ الماے Sauri سویرا (Sauvira) یکیں راج اتنت کہ جتائیں دروشم ء نوشتہ کنگ بوتگ انت ء گمان ہمیش انت کہ سویر یا سوبارو (Subaro) اتنت۔ سویری راج ء ابید پلنی (Pliny) میلان کوہ ء تہاد گہ سے راجانی پچار ہم کنگ ات یکے اورٹی ء دومی مونارس (Monares) ء سیمی پارادس (Pardas) ات۔ اورٹی ء بارواؤ پکائی ء گشگ بیت کہ اے سکہ ء دروشم ء حساب ء ایرانی نسل ء مردم اتنت (35) وہدیکہ پٹومی اے دگ ء مردمان ء مندالی (Mandalae) مندرالی

(Mandralae) ملان دائی (Malandae) نوشتہ کنت۔ (36) مندالی ء مند رالی ء بارواگمان بوت کنت کہ بلکنا اے مادیا مید (Mads) اتنت۔ پرچاکہ مید مہلوک ء راباز و ہد امند (Mand) ہم نوشتہ کنگ بوتگ۔

Ibn Haukal notices them under the name of Mand (P.38),
and though, without the diacritical point, the world might
be read med, yet as all the MMS. Few as they are, Concur
in this reading, it must be retained. (37)

وہدیکہ ملان دائی (malandae) ء بارواگمان ہمیش انت کہ بلکیں اے مہلوک میلان کوہ ء جغرافیائی پجار ء حساب ء میلان دائی بزاں ”میلان ء مردم“ گشگ بوتگ انت۔ پرچاکہ اے لبز اصل ء ملان (Malan) ء دائی (dae) ء ہوریں لبزے پدر بیت۔ چریشی ء ابید اے ہم بوت کنت کہ مندالی ء مند رالی ہر دوئیں لبز ”ملان دائی“ ء چپ ء چوٹیں دروشم بنت۔ ادایک چیزے گیشنگ لوٹیت کہ Tael یا Dae اصل ء کییں لبز انت ء ہے لبز اصل ء انچیشیں پد بندے بزاں (Suftix) ایت کہ یونانی تاریخ نویسان ء ori یا Arbi، Horii ء parsii ء د م ب ء لچینگ ات کہ اے بمع یا باز ء ماہاں دنت یا بلکیں اے لبز ہم بوت کنت کہ بلوچی ایشی ء پ ”باز ء مچی“ ء ماہاں لس کار مرز کن انت۔

پنی ء کہ ایندگہ راج ء پارادس (Paradas) ء ہم نشوند ہی کنگ ات۔ کہ اصل ء اے نسلی صورت ء ایرانی اتنت ء بازیں جاگہاں ایشان ء Paruetae ء پاراتا (Parata) ہم نوشتہ کنگ بوتگ (38) یک دگہ جاگہے ء ایشان ء Paravatashrayi ہم نوشتہ کنگ بوتگ ء پائینی ء ایشی ء ماہہ ”کوہانی چہہ مند“ نوشتہ کنگ ات۔ (39) بندرا اے Paradas نسلی صورت ء پار تھی (Parthian) اتنت۔ ء ایشانی لبزی بزانت ”کوہ“ ء جبل انت۔ بزاں ”کوہانی مردم“ ماں زند (zend) زبان ء تہا ایشان ء پارود (Pardu) ء ماں سنسکرت ء پارادا (Parada) گشگ بوتگ۔ (40) ء باز جاگہاں ایشان ء paryadres ہم نوشتہ کنگ بوتگ۔ گنکو نسکی ء ہمیشان ء ہر اہوئی مہلوک ء بِن پیرک گوئشنگ ات۔ پٹولی ایشان ء Parutae ء نام یات کنگ ات ء آئی ء متابک ء اے مہلوک ماں آریا (Aria) بزاں ”ہرات“ ء چہہ مند اتنت۔ (41)

یک دگہ جاگہء نام کہ یونانی تاریخ نویسانء ایشرا Rhambachia، Rhambakial نوشتہ کنگ ات۔ بطلموسء ادا رمانائی (Rhmanai) راجےء پچار ہم کنگ اتء ایشرا در اوڑی خیال کنگ ات۔ (42) بلے William vicnet، ہمیشیء گوں Ram bacia، ہمگر نچ کنانء نوشتہ کنت۔

An other ram mentioned in Nadirs treaty, and ram-nagar, Ram-gur, in the Ayeen Akbari, ad lying in the course of the mountains north of Godrosia, I see no reason why this last may not be Ram bacia but I find no Ramnagar in the maps.(43)

اصطخریء وتی کتابء تاکدیم (98)ء سر ایشانی پچار گوں رامھائی (Ramhi) نامء کنگ ات کہ اے ماں فارسء چہ مند اتنت۔ رامھائیء گوں ہو ار اصطخریء ”رامانی“ نامیں راجء پچار ہم کنگ ات۔ کہ اے بلکیں کردانی ”رامانی“ مہلوکء گوں سیادی دارنت۔ ابن حوقلء ہم وتی کتاب ”دیوان الصدقہ“ء تہا ایشانی پچار کنگ۔ (44) کہ بندر ایرانی مہلوکے ات۔ دومی ہمیش گپ ایش انت کہ کردے یونانی تاریخ نویسانء ”ہپت تلار“ء را استولا (Astola) گو کشتنگ۔ وہدیکہ پٹولیء ایشرا Asthalal نوشتہ کنگ (45) گمان ہمیش انت کہ Asthala ء لبز بندر Saptā Talar ات۔ کہ بلوچ مہلوکء ایشرا ”ہپت تلار (Hapt Talar)“ء نام داتنگ۔ چریشیء اے پدر بیت کہ اے جاگہء چہ منندیں مردم انڈو آریائیء ایرانی مردم اتنت۔

گوادرء جاگہءء اپٹولے Badaraء نوشتہ کنت (46) کہ اے لبز باد (Bad) ء در (dar)ء ہو اریں لبزایت کہ بلوچ برے برے ”ب“ء آبء را گوں ”گ“ء مٹ کن انت۔ پمشکا ”باددر“ بلوچانی کرا ”گوات در“ بزاں ”گوادر“ نامدار بوتگ۔ انچش پزم (راس پزم)ء جاگہء انت کہ یونانی تاریخ نویسانء ایشرا بگیا (Bagia) ء نوشتہ کنگ۔ اے لبز ہم تجکیں صورتء ”پزم“ء مٹ بوتکیں دروشم ایت کہ یونانی تاریخ نویسانء ”پزم“ء ”پ“ء ”ب“ء ”ز“ء ”را گوں“ ”گ“ء مٹ کنگء ”م“ء لبزء رادور داتنگ اش۔ یات دارگ بہ بیت کہ لسانی صورتء ”بء پ“ء ”گء ز“ گوں یک دگرےء مٹ بنت۔ یک دگہ

اہمیں جاگے گوتر (Gwtar) ءرا یونانی تاریخ نویسار ء کو فنتا (Kophonta) نوشتہ کنگ ات۔ ہے ”کو فنتا“ پکائیں صورت ء ”گوتر“ انت۔ پرچا کہ بلوچ مدام ”ف“ ءرا گوں ”پ“ ء مٹ کن انت یا پہک ء دور دینت۔ چوش کہ فارسی ”کفشن“ ءرا بلوچ ”کوش“ ء قفس یا قفص ءرا ”کوچ“ گش انت۔ ڈاکٹر حمید بلوچ ءوتی کتاب ء تھا اے گمان کنان ء نوشتہ کنت کہ بوت کنت کہ اے جاگہ مروچیکیں ”جیونی“ بہ بیت (47) بلے اے پکائیں صورت ء ایرانی مکران ء گوتر (Gwtar) انت۔

چہ بازیں دگی ءراج ء مکرانی ناماں اے پدر بیت انت کہ ادء جہہ مندیں مہلوک ایرانی یا آریائی مردم انتت کہ بازیں رندی تاریخ نویسار ء پ زانت مکران ء گدروشیاء مردمان ء ”دراوڑی“ نوشتہ کنگ ات ء ایشان ء مکران ء نام ہم گوں مو کہ یا ما کراء نام ء گا جیل کنگ۔ بلے راست ایش انت کہ ہما زمانگ ء کہ سکندر یونانی ء بلوچستان ء اوری تائی دگ ء سر اارش کنگ ات۔ چریشی ء ساری اے علاقہ تاں دو صد سال ء کہنیں فارس ء بہرے ات۔ ء اے زمانگ ء تھا بازیں ایرانی راج ء مہلوک بلوچستان ء جہہ مند بو تگ انت۔ چریشی ء باز پیر بزاں نوزدہ صد پ م ء و ہداں و ہدیکہ ادا آریا آہنگ انت گڑا گیشتر دراوڑی مہلوک زرباری ہندوستان ء نیمگا گلینگ بو تگ انت۔ ءاگاں ادا دراوڑی مہلوک یے پشت ہم کپتگ گڑا ہم آاے لائق ء نہ بو تگ انت کہ آہاں سکندر اعظم ء اوردنی مقابلہ بہ کرت انت۔

مید کئے آنت:

بلوچ راج ء باروا یک لیکے ایش انت کہ اے نسلی صورت ء گوں مید (Meds) ٹک ء سیادی دارنت۔ اولی برا اے لیکہ واجہ ٹی۔ ہے۔ ایل۔ میءر ء دیما آور تگ ات کہ بلوچ ”میدانی“ پد ء پاچوڑ انت۔ اے درگت ء واجہ نوشتہ کنت۔

Baloch is the remants of the old Median, silver.breasted

kindom: well housed and famous for their mares. (48)

واجہ ٹی۔ ہے۔ ایل۔ میءر ء ابید ہم بازیں زبان زانت ء زانتکار اے باروا ہم تپاک انت کہ بلوچ گور پیچی ایران ء میداں گوں سیادی دارنت کہ ایشان ء گیلان ء ایشی ء کش ء کر ء آذر بائجان ء دمگانی سر اقبضہ کنگ۔ (49) ء چہ ہمود ادریائے ماژندران ء زرباری دمگاں ”البرز“ ء کوہ ء جہہ مند بو تگ انت۔ تاریخ زانتانی رد ء کہ دہم میدی ٹک ء گوں سیادی دارنت ء ایشانی تھا بازیں سامی، آرمینی ء ترکمان ہور تور بو تگ انت۔ (50)

بازیں زبان زانت بلوچی ء کردی ء ہر دوئیں زبانوں ہم ایران گورپچاں روبرکتی دگ ء زبانے لیک انت ء ایشی ء نبرہ ء گوں میدی (Median) زبان ء ہمگر نچ کن انت۔ نوں اداے چارگ ء تپاسک لوٹیت کہ مید کئے اتنت؟

تاریخی صورت ء مید (Meds) مہلوک ء راہاد، ہمارد، مارو، میدی ء وڑوڑیں ناماں گوں گیر ارگ بوتگ۔ وہدیکہ کہنیں فارسی ء ایشان ء مادا (Mada) ء 836 پ م ء آشوری نوشتانکائی رد ء ایشان ء Madayu نوشتہ کنگ بوتگ۔ آشوری (Assyrian) ریکارڈ ء رد ء اے پدر بیت کہ ”امادی (Amadai)“ مہلوک آشوریانی سیمی شلمانیسر (Shalmaneser) بادشاہ ء کنگ گزار اتنت کہ ایشی ء زاگروس ء تہا جہہ مندانے سر ارش کنگ ات ء ایشان ء پرورش داتگ ات۔ ء رند ادومی سارگون (713-715 پ م) ء ہم میداں گوں جنگ ء دادا کنگ ات ء ایشان ء کتھماں کنگ ات۔

آشوری نوشتانکائی رد ء ”میدانی ملک“ ء گورپچی نیمگانائی (Manneans) ء برزی نیمگا پار سوا (Parsua) ء برزی زرباری نیمگا ایلپی (Ellipi) ء زرباری نیمگا عمیلایانی سمٹکی آبات اتنت۔ وہدیکہ روٹکی نیمگا ایشانی سیم ء سرحد بکن ماؤنٹ (Bikni Mount) ات کہ زانکار ایشی ء مرو چیگیں ”ہمدان“ نامین انت کہ اے بندر امیدانی سرکاری بنجاہ ات۔

میدانی بارو اچوناہاس صورت ء ہمے کنگ بیت انت کہ اے نسلی صورت ء آریائی مہلوک ایت ء دوہزار پیش چہ مسیح ء گڈ سری سالانی تہا اے گوں دومی انڈو ایرانی مہلوک ء گوں ہوار چہ یوریشیا (Euroshia) ء ایران ء فلات ء زاگروس ء کوبانی تہا بزاں میڈیا (Media) آہنگ ء جہہ مندر بوتگ انت۔ پمیشکا ایشان ء ہمے دگ ء سبب ء ”مید“ کنگ بیت انت۔ گمان ہم ہمیش انت کہ ”مید“ نسلی نام یے ء چہ زیات جغرافیائی بزاں دگی نام ایت۔

کنگ بیت کہ مید سلطنت ء بنا کنوک اریخند (Arphaxad) نامیں مردے ات کہ یونانیان ء (Arbaces) نوشتہ کنگ ات ء آشوری مسیحی نوشتانکائی رد ء ایشادیا کو (Daiukku) نوشتہ کنگ بوتگ۔

728-675 پیش چہ مسیح ء مید مہلوک ء ماں دیا کو (Deioces) ء سروکی ء گورپچی ایران ء وتی یک بلاہیں سلطنت ٹاہیننگ ء رندا استاگس (Astyages) ء بادشاہی ء وہداں ہمے سلطنت کورش (Cyrus) ء ماں 550 پ م ء قبضہ کنگ بلے میدانی سرزمین ء باروالا گاش ء بادشاہ (2124) (Gudea - 2143 پ م) ء مادا (Meda) نامیں ڈیہہ یے ء نشوند ہی کنگ ات کہ اودا ”گلہ“ ء پیدا اور بیت انت۔

سیسی اُرسطنت و بادشاہ شنگلی (2048) Shulgi (2095- م) bad madaki نامیں بلائیں دیوالے بستگ ات کہ ایشی و مانہہ ”ماد و دیوال“ ات-Bad و لبز بندرا ”دیوال“ و مانہہ و دنت و سویری زبان و تھاہم ”دیوال“ و ہا ترا Bad و لبز کار مرز بیت۔ بلوچی و تھاہم بت (Bit) دیوال و گش انت بلوچی ”بت“ Bad ہر دو کیں لبزانی بزہ یک انت۔ و ہدیکہ ki و (Suffix) جاگی نامانی شروع و لچینگ بوتگ ات۔

بازیں زانکارانی حیال ایش انت کہ Meda و مانہہ ”ڈیہہ“ انت کہ ایرانی فلوات و روبرکتی دمگانی ناماں چہ پیش ہے لبز یک Suffix و صورت و کار مرز بوتگ ات۔ آشوری نوشتانکانی تھا نوکیں ”میدانی“ ہا تاراماتا (Mata) و لبز کار مرز کنگ بوتگ ات۔ ”ماتا“ و لبز بلوچی و تھا ”مٹ (Mat)“ و صورت و گندگ بیت بزاں ”ماتا“ و ”ت“ ماں بلوچی و ”ٹ“ و صورت و دیما آتنگ۔ مرچاں ہم سلیمان کوہ و بازیں دگی نامانی اولسراہے لبز یک suffix و صورت و کار مرز بیت انت۔ چش کہ ”مٹ چانڈیہ“ بزاں ”چانڈیہ مہلوک و ڈیہہ“ و ”مٹ چاکرانی“ بزاں ”چاکرانی مہلوک و ڈیہہ“ یات دارگ بہ بیت کہ سومیری زبان و تھاہم Mata و لبز یہ ”ڈیہہ“ و مانہاں کار مرز بیت۔

دومی میڈیا و تھا نسیان (Nisaeen) نامیں بلائیں پٹ ایت کہ اے جاگہہ و اسپ ماں دنیا و نامدار انت (51) و ہے Nisaeen نامیں پٹ و پراہ و شاکانگانی میدان و سبب و اے جاگہہ و اسپ نیسن یا نسیان و نام و مشہور بوتنت۔ (52) و ہے ”اسپ“ ماں بلوچی زبان و ”شہمین“ اسپ و نام و گیر ارگ بنت۔ چریشی و ابید بلوچی و بازیں نام چوش کہ ”مزار“ و ”مدی“ میدی ناماں گوں ہمدپ گندگ بنت۔ Koing و متابک و ذاتی ناماں چہ ابید میدی زبان و بنی و بندری لبزنگواہیت و اے نام ایوکا آشوری اُردی احوالانی وسیلگ و دزکنت۔ 800 پ م و اولی احوال و رد و 28 نام گندگاں کاینت کہ آیانی تھا نوزدہ نام ہر دری نیں صورت و ایرانی نہ انت۔ ایشانی تھا چار نام Chaldean ارار تو و ہری انت و چار نامانی بنچک زانگ نہ بیت و ایشانی تھا ایوکا یک نام یے ایرانی انت۔ دومی اُردی احوال کہ 700 پ م نیگ انت۔ اے احوال و تھا 26 نام گندگا کاہنت کہ ایشانی تھا بنچ نامانی تو ار ایرانی زانگ بنت۔ و ہدیکہ ایندگہ نام ایرانی نہ انت۔

پرے سبب و بازیں زانکار ”میدی مہلوک“ و ایرانی مہلوکے نہ پیمیت ہیر و ڈوٹس ہم مید مہلوک و رامیس و پوشاک و ہو الگاں چہ ایرانی مہلوک و جتا و گتالیک ایت (53)

چہ تاریخی داستیاں ابیددگہ مستریں ء ارزشت کرزیں شادی بیروس (bero ssus) نیگ انت کہ بندر اباہل ء منجار ء ملاء میاہ یے ات ء آئی ء کہنیں مسیو پوٹمیاء تاریخ نوشتہ کنگ ات۔ آئی ء ہیال ء مید (meds) کہنیں مسیو پوٹمیاء مردم۔ بلاشک آیانی زمانگ ء وهد ء پاس اے چیز ء پداکت کہ آسوریانی (sumeian) چیمیں مہلوک کے ات ء ایشانی لہتیں مردماں وتی پت پیرکی ڈیہہ ء زبہری ء پدگوریچانی نیگ ء لڈ ء بارکنگ (54) واجہ میکس مولر ء ہم آرنیٹن ٹرانسیشن آف ایو سپیوس ء ء حوالگ ء گوں اے قول چہ بیروس ء نقل کنگ کہ مید مہلوک ماں بابل ء تھا 2338 پیش چہ مسیح ء وداں وتی بادشاہی یے ٹاہینتگ (55) مولانا سلیمان ندوی ہم وتی کتاب ”تاریخ ارض القران“ ء تہا نوشتہ کنت کہ میدیاء ہشت قبضہ گیریں بادشاہاں ماں عراق ء سراتاں 224 سال ء بادشاہی کنگ۔ (56)

اداسٹریو (Strabo) اے گپ ہم بلاہیں ارزشتہ داریت۔ وهدیکہ کہ آسوسہ ء الہی ء کش ء کر ء بابل ء دمگانی گین ء گیواری کنان ء نوشتہ کنت کہ اے ہر دوئیں دمگانی گوریچی ء روئکی نیگامیلائی (Elamite) ء پریاٹنگمین (Paractaceni) ملک انت کہ چہ پیش تاریخ مہلوک اتنت ء گٹیں ء کوہی دمگاں آبات اتنت۔ (57)

سٹریو (Strabo) نیر کس ء ہو الگ ء اے ہم نوشتہ کنت کہ ادچار بہوشیں راج چہ مند اتنت کہ آیان ء وادی فرات ء روئکی کوہانی سراقبضہ کنگ ات کہ اماردین، ماردین، ہزاراں ہمارد، مارد، مید) یوخن (Uxin) کہ ایشان ماں کہنیں فارسی ء یوواجہ) (uvja) یا بازیں نوشتا نکانی تہا ہوا تہہ یاد یوواجہ ہم گنگ بوتگ) ء عیلامی ء کوسی (Cossean) آبات اتنت۔ یوواجہ بندرا ہوزی اتنت کہ ایشان ء ”فوزی“ ہم گنگ بوتگ کہ مرچاں ”خوزستان“ ہے نام ء سبب ء نامدار انت۔

لہتیں زانتکرانی خیال انت کہ ”ہوت“ یوواجہ مہلوک ء پد ء پاچوڑ انت۔ بلے اے ہم بوت کنت کہ ”ہوت“ اوستائی لبز Hu ”یا“ Hud ء گوں ہمگر نچ بہ بیت۔ کہ ماں بلوچی ء اے ”ہوت“ کار مرز بیت کہ ماں نوکیں فارسی ء اے لبز ”خوب“ ء دروشم ء دیما آتنگ۔

ادا اے یات دارگ بہ بیت کہ کہنیں فارسی ء تہا عیلام ء سرزمین ء uvjal گنگ بوتگ ات۔ اصل ء ”عیلام“ یک بلائیں علاقے ات ء عیلام ء تہا بازیں راج چہ مند اتنت ء ایشانی وتی جتا جتا کیں زبان ء گالوار اتنت۔ رچرڈ فرائے ء متابک ء زرباری میدانی دگ ”خوزستان“ ء تہا عیلامی چہ مند اتنت کہ روئکی نیگامیلائی تہا سیتان ء گوریچی نیگاں تاں البرز ء کوہ ء تالان اتنت

اے نسلی صورت اے کاشیائی ٹک اے گوں سیادی دارنت (58) چوش کہ پیش اے اے پدر کنگ بوتگ کہ عیلام اے تہا بازیں راج چہہ مند انتت ادا ایو کا عیلامی زبان کارمرز بوتگ ات اے ایندگہ زبان اے گالوار ہم کارمرز بوتگ انتت۔ اے درگت اے سرجمیں تران دیمتر اکنیت انت۔

ہیر وڈوٹس اے متابک اے میدانی شش مز نیں ٹکر انتت کہ آیانی نام پریا تکینی (Paractaceni) بوزی (Buzae) بڈین (Budian) ماگی (Magi) آری زانتی (Arizanti) اے سروچت (Struchates) انتت۔ ہروڈوٹس ہم مید اے ایرانی مہلوک اے پچار اے جتا جتائیں صورت اے کنت۔ آپارسی مہلوک اے ارتی (Artai) اے مید مہلوک اے (Aryan) نوشتہ کنت۔ (59) فریڈ ہموری اے رچرڈ فرائے اے خیال اے ”مید“ اے ہندی مہلوک ایت کہ ایرانی اے اثر مند بوتگ اے ایرانی زبانانی سرامیدی، ارار تو اے دومی ہندی زبان عیلامی اے بلاہیں اثر اے ہست۔ میدانی لہتیں راج نسلی صورت اے بلکیں ایرانی انتت۔ بے گیشتر چہ ایرانی نسل اے جتا انتت۔ (60)

میدی (Medain) مہلوک اے تاریخی بنزہ اے چارگ اے پتاسگ اے رند نون ادا اے چارگ کرزیت کہ مکران اے ”مید“ نسلی صورت اے کنتے انت اے کنتے اے گوں سیادی دارنت۔ چونابلس صورت اے ہے خیال کنگ بیت انت کہ تیپ دپی دمگانی چہہ مندیں مرچیگیں ”مید“ بندراہما مہلوک اے پد اے پاچوڑ انت کہ نیر کس اے ایشان اے Ichthyophagi بزاں ”دریاورد“ اے نام داتگ ات کہ 326 پیش چہ مسیح اے وہداں آہمید اچہہ مند انتت اے پکائیں صورت اے اے گم گشگ بیت انت کہ مکران اے مید نسلی صورت اے گورپچاں روبرکتی ایران اے ہما میدی (Median) نسل اے گوں سیادی دارنت کہ آہاں 728 پیش چہ مسیح اے تہاماں ”میڈیا“ اے وتی بلاہیں بادشاہی بیے ٹاہینتگ ات۔ اے درگت اے لسبیلہ اے گزیٹر اے تہا نوشتہ انت کہ

It is also Surmised that the Meds are Possibly Connected with the descendants of the ancient Meds now living in the province of Milan, on the Caspian Coast. the anthropometrical measurements taken in 1904 show that their average Cephalic index is 82 nasal index 68 and

orbito nasal index 127.3. Their avar faces present a Persian

Cast. (61)

وہدیکہ Elliot & Dowson ہم سندھ ء مکران ء چہہ مندیں ”مید“ مہلوک ء رامیڈیا ء ”میدی“ مہلوک کے خیال

کنان ء نوشتہ کن انت کہ۔

They may either have been transplanted to the banks of the indus when the medo persian empire extended so far to the eastward, or they may have migrated their at some idenfinitely early period or they may have souget an asylum there upon the occupation of their country by the Scythians, of during the perseution of the Magi, who Constituted one of the six tribes of Medes, just as the parsis did in guzerat, at a latter period and on similar occasion.(62)

Elliot & Dowson متائی مہلوک ء راہم میدی مہلوک کے خیال کنان ء نوشتہ کن انت۔

The Matienoi of Matienus, the Kharimatai, and Possibly the Mares were Caucasian colonists from media, preserving in their names the national oppellation of mata of media.(63)

عیلامی لیکہ :

بلوچانی بارواک لیکھے ایش انت کہ بلکیں اے گوں ”عیلامیاں“ سیادی بہ دارانت۔ نوں ادا اے چارگ ء تپاسگ لوٹیت کہ عیلامی کئے اتنت ء گوں بلوچاں ایشانی چے سیادی بوت کنت؟

بندرا عیلامی تہذیب چارمزیں دور ء بارگ پرٹو عیلامی بارگ (2800-3400 پ م) کہنیں عیلامی بارگ (1600-2600 پ م) نیامجی عیلامی بارگ (1000-1600 پ م) ء نوکیں عیلامی (539-1100 پ م) ء سراچاگرد انت۔

ہتردی صدی پیش چے مسج ء ساری ایرانی زاگرس ء فلات دگ ء وڑوڑیں مہلوک ء وتارا کدی ہم ”علیم“ نہ گو کشتگ ات۔ 3 ہزار پ م ء دستیا میں احوالانی ردء مالوم بیت کہ ادء بازیں دمگانی جہہ منندیں مہلوک جتا جتائیں نسلی ناماں نامدار انتنت۔ چش کہ روبرکتی ایران ء ہندی مہلوک سومری نوشتانکانی ردء مولوم بیت کہ ادء بازیں دمگانی جہہ منندیں مہلوک جتا جتائیں نسلی ناماں نامدار انتنت۔ چش کہ روبرکتی ایران ء ہندی مہلوک سومیری نوشتانکانی ردء Nim ء اکادمی حوالگانی ردء کہ علیم ماتم (Kur Elammatum) زانگ بوتنت۔ بلے ہے مردم بازیں زبانی ء نسلی پچار ء واہند انتنت۔ 1970 ء نیگیجی سالان شیراز ء نریک ء ”تل ملیان“ جا میں جاگے ء سگی نوشتانک دز کپتگ انت ء ہے جاگہ ”انشان“ ء کدیمیں شہرات بلے زرباری ایران ء عیلامی زبان ء گوں ہواردگہ بازیں مہلوک ء زبان ہست انتنت۔

میسوپوٹیمیاء میجی نوشتانکانی ردء ادا بازیں مہلوک چوش کہ انشان، شمشعی، زاب شاہلی، مراہشی، سپم، ہرشی، شگرش، زاناتو، اتنگی ء کمش ء نام ء مشہور انتنت کہ بندرا اے سچہیں لبز ”عیلامی“ نہ انت ء نیکہ ایشانی سیادی یے گوں ”عیلامیاں“ بوت کنت۔

چوش کہ کہنیں عیلامی نوشتانک تننگہ وانگ بوتگ انت ء کس گو کشت نہ کنت کہ اے چے پیمیں زبانی ات ء ایشی ء سیادی گوں زبانی کجام کہول ء ات؟ بلے نوکیں عیلامی نوشتانک کہ ہجاشتی بادشہانی و ہداں نوشتہ کنگ بوتگ انتنت۔ بازیں زانکاران ء ایشرا ”عیلامی“ زبان ء نام دانگ۔ و ہدیکہ رابرٹ کالڈویل ہے زبان ء را سکھتین (Schykian) زبانی لیک ایت ء واجہ پروفیسر oppert ہم نورس (Norris) ء اے خیال ء گوں تپاک داریت کہ اے زبان سکنتیمین زبانی بلے واجہ پروفیسر oppert ء خیال ء ہے زبان ء ہر کنوکیں نسلی صورت ء ”مید“ انتنت۔ (64)

چوناہا سکیتھین (Scythain) زبان مرچاں ایرانی زبانانی روٹکی شاعے زانگ بیت کہ ایشی تہاوسٹی (ossetic) ء پستوہم ہوارانت۔ بلے بائید انت کہ ہے Scythain زبان چہ Black sea ء سکیتھین جتا ء گستا زانگ بہ بیت وہدیکہ فریڈ ہموری (Fred hamori) ہخاٹشی چشکانی ہے زبان ء کہ ایشرا ”عیلامی“ گنگ بیت۔، میڈین (Median) زبانے لیک ایت ء Scythain ء میدی مہلوک ء رانسی صورت ء یک کہول یے زانیت۔ (65) آئی حیال ء میدی قوم ء زبان بندرا ہے بوتگ کہ مرچاں اے ”عیلامی“ زبان ء پجارگ بیت۔

فریڈ ہموری ء ایرانی تاریخ ء زبانانی کو اس رچرڈ فرائے ہم ”میدی“ مہلوک ء راجہ ”پارسیاں“ جتا میں راجے نیت۔ آئیانی گنگ ء ردء ”مید“ ادء ہندی مہلوک ات کہ رند اپارسی بالادستی ء سبب ء ایشانی زبان نہ ایو کا اثر آماج بوت بلکین پہک ء گوں ایرانی زبان ء مٹ بوت ء رند ایگواہ بوت۔ (66)

فریڈ ہموری ء حیال ء ”مید“ گوں ”ہری“ مہلوک ء ہم بلائیں نزکی ء سیادی یے داریت۔ ء تاریخی صورت ء اے ہم منگ بیت ء سویری یا سبارتو (Subarian) چہ پشت ء ہم سیاد ء ہم اوبادگ انت۔ پرچا کہ میدی مہلوک ء بازیں نام چہ ارار تو ء سبارتو (Subarhain) بچک ء سیادی دارانت۔ (67) واجہ میر غوث بخش بزنجو ء واجہ جان محمد دشتی ء حیال ہم ہمیش انت کہ بلوچ نسلی صورت ء بلکین گوں ”عیلامیاں“ ہم سیاد انت۔ (68) چوناہا اے درگت ء تنگہ پکائی ء دلجمی ء ہیچ گونشت نہ بیت کہ بلوچ نسلی صورت ء عیلامی انت۔ بلے یک چیزے پک انت کہ بلوچ نسلی عنصر ء بنزہ چہ ایرانیایں زیات کہنیں ء کدیمیں راجے ء گوں ہمگر نچ انت ء آبلکین ”سویری“ بہ بنت کہ اے درگت ء تران دیتمتر اکنیت انت۔

کلدانی لیکہ :

اے برزی بحث ء تران ء رند نوں ادارانسن ء واجہ سردار محمد خان گنگوری ء اے لیکہ چارگ ء تپاسگ لوٹیت کہ بلوچ نسلی صورت ء گوں کلدانی مہلوک ء سیادی دارنت۔ بندرا کہنیں تاریخی حوالگ ء زانکارانی ردء کلدانی نسلی صورت ء سامی (Semitic) گیشنگ بوتگ انت۔ بلے کہنیں دمبانی پٹ ء پول ء بازیں دریائیکمانی سبب ء بازیں چیزانی نوک سری چارگ ء تپاسگ ء رند کہنیں تاریخی احوالانی باروانوکیں حال ء لیکہ دیما آنگگ انت۔

نوکیں علمی گیسٹنڈ گیواری ۽ رد۽ ۽ کهنیں کلدانی نسلی صورت ۽ سامی نہ اتنت بلکیں سومیری (Sumerian) اتنت ۽ سومیریانی بارو اچوناہا بازیں خیال ۽ لیکہ گندگ بنت۔ بلے ایشانی باروالس صورت ۽ ہے گشنگ بیت انت کہ بندرا اے نہ سامی اتنت ۽ نیکہ انڈیورپی اتنت۔ خیال کنگ بیت انت کہ ایشانی نسلی نبرہ ۽ تھا قفقازی (Caucasian) عنصر ہو ارانت۔ اے درگت ۽ چوشیں شاہدی رسنت کہ کهنیں سومیریانی ہتیں بہرے چہ قفقاز کوہ ۽ گوریچانی نیگا ہمنگر آتنگ ۽ چہ منند بوتنگ انت۔ (69)

اے درگت ۽ یک دگہ لیکہ ہم گندگ بیت کہ بلکیں سومیری ۽ سندھ ہر دو نیں تہذیبانی اڈکنوکیں مہلوک ۽ سیادی چہ بلوچستان ۽ بہ بیت۔

It is now thought possible that both indus and the Sumerian
Cirilization wer built by people migrating from
Balochistan area, westwards as well as eastwards, long
before the sudden flowering of either cirilization(70)

بہر حال ہر چون بہ بیت بلے بیروسس (Berossus) ۽ تاریخی و ہد ۽ پاس (Historic Scheme) ۽ نوکیں زانکار۽ درانتستانی دیم پہ دیمی چکاسگ ۽ تپاسگ ۽ پد اے چیز پک گندگ بیت کہ 2256 ۽ بگرتاں 1900 مسیح ۽ و ہداں ماں عراق ۽ سر اباد شاہی کنوکیں مردم کہ ”کلدانی گشنگ بوتنت مرچاں آیان ۽ سومیری زانگ ۽ منگ بیت۔ (71) ۽ دومی مید مہلوک ۽ کہ 2286 ۽ بگرتاں 2052 پ م ۽ تاں 234 سال ۽ ماں عراق ۽ سر اباد شاہی کنگ ات۔ ایشان ۽ نوکیں گیسٹنڈ گیواری ۽ رد۽ ”سیبی اُرسطنت ۽ سومیری“ خیال کنگ بیت۔

چریشاں ابید چالدی (Chaldean) مہلوک ۽ 2004 ۽ بگرتاں 1546 پ م ۽ تاں 458 سال ۽ بادشاہی کنگ کہ مرچاں اکادی (Akkadian) گشنگ ۽ زانگ بیت ۽ ہمورابی (Humurabi) ایشانی نامداریں بادشاہے بوتنگ۔ (72) ۽ رندا عراق ۽ سر آشوریان قبضہ کنگ۔

اگاں کلدانی مہلوک نسلی صورت ء سومیر اتنت گڑارانس ء سردارخان گشکوری ء حیال ء اے حساب ء کمیں ارزشتے ء واہند بیت کہ بلوچ ”کلدانی“ انت بزاں ایشی ء ماہنہ ایش انت کہ اگاں بلوچ کلدانی انت گڑامر چیگیس گیسن ء گیواری ء رد ء ”سومیری“ انت۔ دومی نیمگا بلوچی ء کردی زبان ہر دو میڈین (Median) زبان ء شاہ منگ بنت ء پدراںیں صورت ء بلوچی ء کردی (ہاس زازا گالوار) ہر دو زبانانی تھا انچیشیں عنصرے موجود انت کہ ایندگہ ایرانی زبانانی بزاں اوستا (Avestan) ء کہنیں فارسی ء نگواہیت۔ بزاں مالیشی ء پیش ایرانی (pre Iranian) یا پید ایرانی (NO Iranian) گوشت کنیں۔ چریشی ء اید بلوچی ء بزاں کہنیں نام ہم ایرانی نہ انت۔ چوش کہ بنگو، للی، بوہیر، نوت، گدا، حمل، گنگزار، گاہی، گہنو، وبارو، مندو، مدی، مزار، جار، ہدے، جلو، جلب یا جلب، سسی، سومری، بچار، نتھا، سیمک، ہانی، سلی، لونگ، زباد، پلپا، بلیل، ہارین ایش ء آ۔ دومی بلوچی ء لبزامل (Amul) کہ مہلج ء ہاترا کار مرز بیت۔ سومیری مٹھالوچی ء تھامل (Amal) گودی یے (Godess) ء نام ات۔ سومیری، بلوچ ء کردتاں چے ہدے گوں یک دگرے ء سیادی دارانت اے جیڑہ ء وتی جاگہ بلے ارزشت ترین جست ایش انت کہ آیا ”بلوچ“ ء لبزچہ ”بعلوص“ ء بلوچ بوتگ؟ اگاں چہ لسانی صورت ء ”ص یاش“ ء لبزگوں آسانی ء ”چ“ ء مٹ بوت کن انت۔ بلے مئے کراچوشیں تاریخی شاہدی ء مالو مداری یے نگواہیت کہ ”بلوچ“ چہ ”بعلوص“ ء سبب ء ”بلوچ“ بوتگت۔

انچش دومی نیمگا ”بلوچ“ لبز ء اولی شاہدی مارا پہلوی سیاہگ ”شہرستانہای ایران“ ء تہا بلوچان بزاں اسم جمع ء دروشم ء رسیت۔ (73) اگاں چہ اے بلاہیں راستی ایت کہ تاریخی احوالانی رد ء بلوچ مہلوک ء پچار رندی گپ ایت بلے ابوالقاسم فردوسی (940-1977) ء وتی نامداریں شیری دپتر ”شاہنامہ ایران“ ء تہا کیخسرو بزاں کورش دومی (558-530 پ م) ء اردانی تہا ”بلوچانی“ بہر گرگ ء پچار کنان ء اے نشوند ہی کنگ ات کہ بلوچ اے و ہدے ماں گیلان ء کش ء کراں جہہ مند انت۔ (74) چریشی ء اید ماں اوستا ء بلوچانی نامداریں راج ”ناروی“ ء پچار Naravahe ء صورت ء گندگ ء رسیت۔ (75) کہ ایشی بزانت ”دلیر ء بہادریں“ مہلوک انت۔ بندرا اے ہما بندری سبب انت کہ کہنیں و ہداں ”بلوچ“ ء مچکائی نام ء چہ گیسن اے مہلوک وڑوڑیں ٹکرانی نام ء پچارگ بوتنت۔

ایو کا گمان کنگ بیت کہ کہنیں ء دلیر یگیں و ہداں ”بلوچ“ نامیں راج ء ٹکرے بلکیں ہست ات بلے اثروندیں ء واک مندیں صورتے ء شایت ء آئی ء پجاری ہمنس پدرا ء درانہ ات۔ پمیشکا ”بلوچ“ ء نام ء مہلوک ء راجی ٹاہشت (Natiational)

(Compositon) پجاری بلکیں رند تری پدراکتے بہ بیت۔ ”بلوچ“ لبزہ ریشگ ء ایشی بزانت ء سرء بن باروا چوناہا بازیں وساجیں ء ونگڑیں حیال ء لیکہ گند گا کایت۔ بلے ابو القاسم فردوسی (1272ھ) ء شیری روایت ء ردء جنگ ء مڑائیانی و ہداں ”بلوچاں“ مدام وتی سرء کروس ء بل ء پیمانہ تاج یے یاہا سیں جنگی کلاہے پر کنگ ات (76) گڑا بلکیں بلوچ ہے حاسیں پجاری ء سبب ء ”بلوچ“ نامدار بوتگ انت۔ پرچا کہ فارسی ء کہنیں لوز بلدانی تھا ”بلوچ“ ء مانہہ ء بزانت ہم ہے دینگ بوتگ۔ (77) اگاں ہے گپ راست انت گڑاچہ ”بلوچ“ ء ”بلوچ“ بوئیگ ء کہہ نچ ارزشتے نہ داریت۔ بلے بلوچانی باروا اے ہم گشگ بیت کہ آماں شام ء ”بلوچ“ نامیں کیچک یے ء مردم انتت ء بلوچ کیچک ء سبب ء رندا اے ”بلوچ“ ء نام ء نامدار بوتگ انت۔ اے درگت ء بلوچانی اہدی دپتر ہم اے چیز ء شاہدی ء دمنت کہ بلوچ چہ ”حلب“ ء ہمنگر آہتگ انت۔

آسر (Conclusion)

اے دراہیں بحث ء تران ء رند ہے پدرا بیت کہ بلوچانی تھا ایرانی عنصرانی ہو ارانت بلے مچکائیں صورت ء اے ایرانی مہلوکے نہ انت۔ ء آئیانی نسلی بچک ء تھا ارزشتیں عنصر میڈین (Median) نیگ انت کہ آماں ”میڈیا“ ء جہہ مند انتت۔ ء میڈین (Median) مہلوک ء باروا چو کہ گشگ بوتگ کہ آنہ ایوکا باز کہنیں ء کدیمیں راج ایت بلکیں ایران ء ہندی مہلوک ایت۔ بازیں زانیکار میدی مہلوک ء راگوں سومیری ء عیلامیاں ہمنگر نچ کن انت۔ میدی اگاں نسلی صوت ء سومیری نہ انت ہم پداہم اے یک دگرے ء کش ء کر ء جہہ مند انتت ء یک دگرے ء گوں اثر مند انتت۔

انچش بازیں زانیکار بلوچانی سیادی ء گوں عیلامی (Elamite) مہلوک ء ہمنگر نچ کن انت۔ بلے یکے ء عیلامیانی کہنیں ء کدیمیں زبان وانگ نبوتگ دومی عیلامی سرڈگار ء بازیں راج ء کھول آبات انتت ء آئیانی وتی جتا جتائیں زبان ء گالوار انتت۔ پمیشکا زانگ نہ بیت کہ بلوچ گوں اے ڈیہہ ء کجام نک ء ہمنگر نچ انتت۔

بلے یک چیزے پک انت کہ بلوچ یکیں و ہدا میسوپوٹمیا، سریا ء میڈیا ء سیم ء سرحدانی کہنیں ء قدیمیں راج ایت۔ کہ

”بلوچ“ ء نام ء پجاری بلکیں رند تری گپ ایت۔

سرشون :

1. The new Eneyclopaedia, Brit: vol.1. 15th ed. 1985 p.850
- 2- بلوچ، محمد سردار خان 1980ء: بلوچ قوم کی تاریخ (حصہ اول) اردو ترجمہ: انورومان، نساٹریڈرز کوئٹہ، تاکدیم 21۔
- 3- نجاری، سید محمود شاہ 1983ء: تاریخ بلوچستان، بک لینڈ کوئٹہ، تاکدیم 137۔
- 4- ڈیمیز، لانگ ورتھ 1979ء: بلوچ قبائل، اردو ترجمہ: کامل القادری، نساٹریڈرز، تاکدیم 21۔
- 5- گنگو فسکی، یوری 2000ء: پاکستان کی قومیتیں، اردو ترجمہ: مرزا اشفاق بیگ، فکشن ہاؤس لاہور، تاکدیم
6. Mockler, E, 1895: the origin of the Baloch in: journal of the Asiatic Society of Bengal, Calacutta, 64, part 1. 36
7. Mayer, T. J. L. 1975: English Baluchi Dictionary, Sheikh Mubark Ali Publishers and Book Sellers Lahore. (First Published in 1909.) p 1
8. Jan Muhammad 1982: the Baloch Cultural Heritage, Royal Book Company karachi, p
9. [http:// www.avesta.org/ op/ op.htm](http://www.avesta.org/op/op.htm) (D. B I. 12-7)
10. Minchin, C. F., 1986: The Gazetteer of Balochistan (Lasbela) Gosha-e-Adab Quetta (First Published in 1906) P. 44.
11. The new Encyclopadia Brit. vol: 7 15th ed. 1985, p. 719.
12. Eggernont, P. H. L. 1975: Alexander's Campaigns in Sind and Balochistan and The Siege of the Brahmin Town of Harmatelia, Leuven University Press Belgium p. 64.
13. Herodotus, History III, 93.
- 14- بلوچ، حمید 2009ء: مکران: عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم 14۔
15. Peterson, J. H. 1995: Dictionary of Most Avesta Words. www.avesta.vedic/ardict.htm.
- 16- بلوچ، حمید 2009ء: مکران: عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم 16۔
17. Elit & Dwoson 1979: The History of india, Vol. L. Islamic Book Service Lahore P; 519.
18. Herodotus. History III, 92

19.Herodotus, History VII,68

20۔ بلوچ، حمید 2009: مکران عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم۔105۔

21.Minchin, C.F. 1986: The Gazetteer of Balochistan (Lasbela) Gosa - e - adab Quetta, p.46.

22.Eggermont, L.H.L. 1975: Alexanders Campaign in sind and Balochistan and the seige of the Brahmin Town of Harmatelia, Leuven University Belgium P.49.

23.vincent, william 1807: the Commerce and Navigation of The ancients in The indian wceans, vol.1.P.181.

24۔ ہمیش، تاکدیم 217۔

25.Hamilton, J.R.1972:Alexander among the Rritae,Historia: Zeitschrift for Alte Geschichte, vol.21,no.4 (4th qtr.) P.603 (Fast rote).

26.Minchin,C.F.,1986:The Gozetter of Balochistan (lesbela) Gosha-e-Adab Quetta.p.45

27۔ بلوچ، سردار محمد خان 1980: بلوچ قوم کی تاریخ (حصہ اول) اردو ترجمہ: انور رومان، نساٹریڈرز کوئٹہ، تاکدیم 68۔

28۔ بلوچ، حمید 2009: مکران: عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم 117۔

29.Hamori, Fred.Mede and Scythian links:http//user.cwnet.com/millennic/medesyth.htm

30۔ بلوچ، حمید 2009: مکران: عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم 119۔

31.Source: http//www.ebooksread.com/outhors-eng/drayton-griffin and smith/dictionary of greek and 4/6/2010

32۔ ہمیش۔

33.Source:http//01.uchicago.edu/01/pry/ari/ari/html

34۔ بلوچ، حمید 2009: مکران: عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، تاکدیم 117۔

35۔ ہمیش تاکدیم 118۔

36۔ ہمیش تاکدیم 118۔

37.Elit & Dowson 1979: The History of India vol.1,islamic Book Service Lahore p.523

38. Rapson, E.J. 1987: the Cambridge History of india vol.1, S.Chand & co.ltd. new delhi (First Published in (922) pp.77-78
39. Qureshi, I.H, 1988: A Short History of Pakistan, University of Karaci, p.86
40. Source: <http://www.ebooksread.com/authors-eng/drayton-giggin-and-smith/disctionary-of-greek-and> 4/6/2010.
41. Rapson, E.J. 1987: the Cambridge History of india vol.1 S.chand & co.ltd. New dehli, pp.77-78
42. جامعی سید خالد (مرتب) جریده، شماره 22 (قدیم لسانیات و کتبات نمبر) مشموله قدیم سندھی مہریں، ابو الجلال ندوی، شعبہ تصنیف و تالیف و ترجمہ کراچی، جنوری، 2004، تاکدیم 85۔
43. Vinent Willian 1807: The Commerce and Navigation of the ancient in the indian Oceans, vol 1, pp.185-186.
44. مردوخ، حضرت اللہ شیخ (؟) تاریخ مردوخ، جلد اول چاپ سوم (؟) تاکدیم 93۔
45. بلوچ، حمید 2009: مکران عہد قدیم سے عہد جدید تک، سید ہاشمی ریفنس لائبریری کراچی، تاکدیم 1199
46. ہمیش تاکدیم 121
47. ہمیش تاکدیم 121
- 48; Meyer, T.J.L. 1975: English Boluchi Dictionary, Sheik Mubarak Ali Publish and Book sellerls lahor, p.1
49. Dames. L. W. 1913: Balochistan in: Encylopaedia of Islam 1 p.628
50. Hassan Arfa 1968 The Kurds A Historical and Political study oxford uniresity press, london. p.1
51. Herodotus, History III 40
52. Herodotus, History III 106
53. Herodotus, History vll, 62
54. Hamori, Fred, Mede and Scythian Linkds: <http://users.cwnet.com/millennia/medseyth.htm>
55. ندوی، رشید اختر 1998۔ ارض پاکستان کی تاریخ (جلد اول) سنگ میل پہلی کیشنز لاہور، تاکدیم 214

- 56۔ ندوی، مولانا سید سلیمان 2000 تاریخ ارض القرآن، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، تاکدیم 123
57. Strabo, Geographica xv.3.12
58. Fry, R. <http://www.iranica.com/newssite/articles/v13f2004a.html>
59. Herodotus, History III, 62
60. Hamori fred. meds and scythian links. <http://users.cwnet.com/millennia/medscopyth.htm>
61. Minchine C.F. 1986 The Fazether of Baluchistan (lasbela) gosha-e-adab Quetta. p.58
62. Elit & Dowson 1979: The History of india vol.1 Islamic Book service lahore. p.526
- 63۔ ہمیش، تاکدیم 525
64. Caldwell R. 1961: A Comparative Grammer of Dravidian of South Indian Family of Languages. Landon. Trubner and Co. p.65
65. Hamori, Fred. Meds and seythian links: <http://users.cwnet.com/millennia/medseyth.htm>
- 66۔ ہمیش
- 67۔ ہمیش
68. Jan Muhammed 1982 The Baloch Cultural Heritage Ray Book Co. karachi p.15
69. Hamori. fred. meds and scythian links: <http://users.cwnet.com/millennia/me dseyth.htm>.
70. Hussain. J. 2001: A History of The peoples of Pakistan oxford university press p. 18
71. Hamori. fred. meds and scythian links: <http://users.cwnet.com/willennia/m edscopyth.htm>
- 72۔ ہمیش
73. Nyberg. Henrik. s. 1947: A Manual of Pahlavi (part II. Glossary) otto Harrassowitz. wiesbaden p.43
- 74۔ فردوسی، ابوالقاسم 1272: شاہنامہ فردوسی حسین شریف الدین (مرتب) جلد اول، تہران تاکدیم 178-179
75. Peterson, J.H. 1995: Distionary of most avesta words. www.avesta.vedie/ardict.htm
- 76۔ فردوسی ابوالقاسم 1272ھ: شاہنامہ فردوسی حسین شریف الدین (مرتب) جلد اول، تہران تاکدیم 178-179
- 77۔ حسن اللغات فارسی۔ اُردو (؟) اور نیٹل بک سوسائٹی، لاہور، تاکدیم 131۔